

ПЕРЕДМОВА

Я починав свою письменницьку кар'єру як автор коротких оповідань. Хоча тепер вже не пишу по кілька десятків оповідань щороку, зосередивши здебільшого творчі зусилля на прозових творах великої форми, проте оповідання все ще посідають особливе місце в моєму серці.

Ця збірка оповідань для мене самого несе в собі при смак ретроспективи. До неї входять деякі з моїх найпопулярніших творів (якщо судити за критерієм номінацій та перемог), а також ті оповідання, котрими я пишаюся, але які, здається, не отримали великого визнання. Гадаю, вони є гарною репрезентативною вибіркою моїх інтересів, нав'язливих ідей та творчих цілей.

Я не надто переймаюся поділом і відмінностями між фентезі та науковою фантастикою — або між «жанровими рамками» та «мейнстрімом». Для мене вся художня література — панування логіки метафор, які по суті є логікою оповіді, над дійсністю, безнадійно хаотичною і позбавленою сенсу.

Ми проживаємо весь свій вік, намагаючись розповісти історії про себе — вони і є сутністю нашої пам'яті. Саме так ми робимо життя терпимим у цьому безживному, повному випадковостей Всесвіті. Те, що ми називаємо таку тенденцію «помилкою наративу», не означає, що вона не має спільних точок дотику з істиною.

Просто деякі історії передають свої метафори трохи більш виразними літературними засобами.

Я також перекладач, а процес перекладу пропонує природну метафору взагалі самому процесові творення тексту, як я його собі уявляю.

Кожен акт спілкування — це диво перекладу.

У даний момент, в цьому місці, мінливі потенціали дії моїх нейронів вибудовуються у певному порядку, створюючи візерунки-думки; вони спускаються вздовж мого хребта, розходяться по руках, пальцях, поки не спичинять скорочення м'язів, перетворивши думку на рух; натискаються механічні важелі; електрони змінюють місце розташування; і на папері з'являються позначки.

В інший час, в іншому місці, світло потрапляє на символ, відбиваючись в парі високоточних оптичних приладів, створених природою після мільярдів років випадкових мутацій; перекинуті догори дригом зображення формуються на двох екранах, що складаються з мільйонів світлочутливих клітин, які перетворюють світло на електричні імпульси; вони рухаються вгору зоровими нервами, перетинають хіазму, спускаються вниз зоровими трактами в зорову кору, де імпульси знову перетворюються на літери, розділові знаки, слова, речення, образи, загальний сенс, думки.

Уся система здається тендітною, безглуздою, штучно вигаданою.

Хто наважиться стверджувати, що думки, які вириваються у вашій голові, коли ви читаєте ці слова, це ті самі думки, що мав я, коли друкував? Ми різні, ви і я, й кваліа наших свідомостей настільки ж різні, як дві зірки на протилежних кінцях Усесвіту.

І все ж, що б не було втрачено в процесі перекладу на довгому шляху моїх думок через лабіринт цивілізації до вашого розуму, думаю, ви мене розумієте, і ви вважаєте, що розумієте мене. Наші розуми зуміли доторкнутися одне до одного, хай і недосконало, на коротку мить.

Хіба сама ця думка не робить Усесвіт трохи добрішим, трохи яскравішим, трохи теплішим і людянішим?

Ми живемо заради таких див.

Я довіку вдячний багатьом бета-читачам, колегам-письменникам та редакторам, які допомогли мені на цьому шляху. Кожна історія, розказана тут, певною мірою є сумою мого досвіду, всі книги, які я прочитав, усі розмови, які провів, усі успіхи і невдачі, радості, печалі, дива та розпачі, якими поділився, — ми всі є лише точками перетину в павутині Індри.

Я також хочу подякувати всьому колективу мого видавця Saga Press за те, що вони допомогли мені створити таку прекрасну книгу. Серед них — Дженні Нг за те, що виловила всі помилки в рукописі; Майклу Маккартні, за прекрасний дизайн обкладинки; Мінмей Іп за задоволення неординарних запитів каліграфічного написання ієрогліфів; Єлені Стоукс та Кеті Гершбергер за продуману рекламну кампанію. Я особливо вдячний Джо Монті, моєму редактору в Saga Press, за те, що він відстоював і вдихав життя в цю книгу своїми добрими рецензіями (і врятував мене від самого себе); Рассу Галену, моєму агенту, за те, що побачив можливості в цих історіях; і найбільше Лізі, Естер та Міранді — за мільйони способів, якими вони наповнюють змістом історію мого життя.

І наостанок, дякую тобі, шановний читачу. Саме можливість дотику наших розумів перетворює письменництво на варте уваги заняття.

ЗВИЧКИ КНИГОТВОРЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ

Не існує повного перепису всіх розумних видів у Всесвіті. І не лише через суперечки щодо того, що вважати інтелектом, які тривають роками, але й тому, що кожної миті й повсюдно цивілізації переживають злеті та падіння, так само як зірки народжуються і помирають.

Час пожирає усе.

І все ж, кожен вид має свій унікальний спосіб передачі мудрості крізь віки, спосіб зробити думки видимими, тактильними, завмерлими на мить, немов захисний мол, що протистоїть неблаганному плину часу.

Усі створюють книги.

АЛЛАТІАНЦІ

Хтось казав, що письмо — це лише видима мова. Але нам відомо, що такі погляди досить обмежені.

Аллатіанці, музична народність, пишуть, дряпаючи своїм тонким, твердим хоботком по податливій поверхні, наприклад, по металевій табличці, вкритій тонким шаром воску або затверділої глини. (Заможні аллатіанці подекуди з цією метою вдягають на кінчик носа насадку, виготовлену з коштовних металів.) Письменник проговорює свої думки, коли пише, змушуючи хоботок вібрувати вгору і вниз, продавляючи таким чином канавку на поверхні.

Щоб прочитати книгу, написану у такий спосіб, аллатіанець занурює ніс у продавлені канавки і протягує його через них. Тонкий хоботок вібрує відповідно до викривлень канавок, а порожниста камера у черепі аллатіанця підсилює звук. На такий манер відтворюється голос письменника.

Аллатіанці вважають, що їхня система письма доконаліша за усі інші. На відміну від книг, написаних алфавітним, складовим чи логографічним письмом, аллатіанська книга фіксує не тільки слова, але й тон, голос, модуляції, наголоси, інтонацію, ритм письменника. Це одночасно партитура і запис. Промова звучить як промова, лемент як лемент, а розповідь ідеально відтворює невимовне збудження оповідача. Для аллатіанців читання буквально означає чути голоси минулого.

Проте краса аллатіанської книги має свою ціну. Оскільки акт читання вимагає фізичного контакту з м'якою, податливою поверхнею, щоразу, коли текст прочитується, книга пошкоджується, тож деякі аспекти оригіналу безповоротно втрачаються.

Копії, виготовлені з більш зносостійких матеріалів, неминуче втрачають у фіксуванні всіх тонкощів голосу письменника, а тому не використовуються.

Щоб зберегти свою літературну спадщину, аллатіанцям доводиться тримати найцінніші рукописи у закритих бібліотеках, куди має доступ лише обмежене коло осіб. За іронією долі, найважливіші та найдовідченіші твори аллатіанських письменників читаються рідко, і відомі лише у вигляді інтерпретацій книжників, які намагаються передати оригінал у вигляді нових книг, після прослуховування читання оригіналу на спеціальних церемоніях.

В обігу циркулюють сотні, тисячі інтерпретацій найвпливовіших творів, а їх, у свою чергу, переказують і розповсюджують за допомогою все новіших копій. Аллатіанські вчені витрачають левову частку часу на

обговорення автентичності конкуруючих версій, виходячи з безлічі поганеньких копій, уявного голосу їхнього попередника, ідеальної книги, не спотвореної читачами.

Кватцолі

Кватцолі взагалі не вважають, що мислення і письмо — це різні речі.

Вони є расою механічних істот. Невідомо, чи виникли вони як механічні творіння іншого (старшого) виду, чи стали вмістищем для душ раси колись органічного життя, або еволюціонували самостійно з інертної матерії.

Тіло кватцолів складається з міді та має форму пісочного годинника. Їхня планета, рухаючись складною орбітою між трьох зірок, відчуває на собі дію величезних припливних сил, що плавлять і збовтують її металеве ядро, внаслідок чого тепло випромінюється на поверхню у вигляді пари гейзерів та озер лави.

Кватцолі кілька разів на день всотують воду у нижню камеру тіла, де вона повільно закипає, перетворюючись на пару, внаслідок того, що кватцолі періодично занурюються у киплячі озера. Пара проходить через регульовальний клапан — звужену частину пісочного годинника — до верхньої частини, де вона урухомлює різні шестерні та важелі, які оживляють механічну істоту.

У кінці робочого циклу пара охолоджується і конденсується на внутрішній поверхні верхньої камери тіла. Водяні краплі, перш ніж вивестися за межі тіла, стікають канавками, вигравіруваними у міді, поки не сформують стабільний потік, що спрямовується через пористий камінь, багатий на карбонатні мінерали.

Ці камені і є місцем розташування розуму кватцолів. Кам'яним органом проходить мережа тисячі, мільйонів каналів, що замикається в лабіринті, який розсікає водяний потік на незліченну кількість крихітних паралельних струмочків, що накрапують, тріпочуть, звиваються

одне навколо одного, не являючи поодинці жодної цінності, проте разом вони зливаються у потік свідомості, що формує плин думок.

Із часом патерн водяного потоку, що тече крізь камінь, змінюється. Старі канали зношуються і зникають або блокуються і закупорюються — тому деякі спогади втрачаються. Виникають нові канали, які поєднують раніше відокремлені потоки — цей процес називається прозрінням, — і вода, що виводиться з організму, відкладає нові мінеральні нарости у найвіддаленішому, наймолодшому кінці каменя. Ці щойнопосталі, крихкі мініатюрні сталактити і є новітніми, найсвіжішими думками.

Коли батьки-куатцолі дарують життя дитині в кузні, останнім актом творіння є передача дитині шматка власного кам'яного розуму — згустка отриманої у спадок мудрості та власних думок, який дає змогу дитині почати власне життя.

Коли дитина акумулює власний досвід, її кам'яний мозок нашаровується навколо цього ядра, стає все більш заплутаним і досконалим, аж поки вона сама не зможе розділити свій мозок зі своїми дітьми.

І тому куатцолі *самі* є книгами. Кожен несе всередині свого кам'яного мозку письмову згадку накопиченої мудрості всіх своїх предків: найстійкіші думки, що пережили мільйони років ерозії. Кожен розум виростає з насіння, переданого через тисячоліття, і кожна думка залишає слід, що може бути прочитаним і побаченим.

Деякі з найбільш жорстоких рас Всесвіту, наприклад, гесперу, колись захоплювались видобуванням і колекціонуванням кам'яних мізків куатцолів. Ці камені ще й сьогодні виставлені на огляд у їхніх музеях та бібліотеках — часто підписані просто як «стародавні книги», — втім, для більшості відвідувачів вони нічого не значать.

Але оскільки раси-завойовники здатні відокремити мислення і письмо, вони можуть залишати записи без

згадок про вчинки і думки, які змусили б їхніх нащадків здригнутися.

Відтак кам'яні мізки так і залишаються у своїх скляних вітринах, чекаючи, коли вода потече їхніми зневодненими каналами, щоби знову вони змогли бути прочитаними й ожити.

ГЕСПЕРУ

Колись гесперу писали рядками символів, що відображали звуки у їхньому мовленні, але нині уже не пишуть взагалі.

Гесперу завжди мали складні стосунки з письмом. Їхні великі філософи не довіряли написаному. Книга, вважали вони, не є живим розумом, хоча намагається видавати себе за нього. Вона містить повчальні заяви, моралізує, описує нібито історичні факти чи оповідає захопливі історії... проте її не можна допитати як живу людину, вона нездатна відповісти на критику чи довести власні судження.

Гесперу записували думки неохоче і лише тоді, коли не довіряли капризам пам'яті. Їм значно більше подобалось жити у світі швидкоплинності мови, ораторського мистецтва і дискусій.

Свого часу гесперу були лютим і жорстоким народом. Як би сильно вони не полюбляли палкі дебати, однак ще більше шанували військову славу. Їхні філософи виправдовували завоювання та винищення прогресом: війна була єдиним способом оживити ідеали, закладені у статичному тексті, переданому через століття, переконатися, що вони залишилися правдивими, і вдосконалити їх на майбутнє. Лише та ідея гідна збереження, котра веде до перемоги.

Коли гесперу нарешті відкрили таємницю зберігання та картографування розуму, то зовсім занедбали письмо.